כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת משפטים/שקלים ■ כ"ו שבט ה'תשע"ז ■ 22.02.2017 ■ גליון מס' 416 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

אלה המשפטים אשר תשים

/ הרב יעקב הלוי פילבר

המשפט הוא אחד משלושת העמודים שעליהם עומד העולם, כמו שאמר רשב"ג: "על שלושה דברים העולם קיים: על הדין, על האמת, ועל השלום". ובמדרש (דב"ר ה) הוסיפו: "תן דעתך שאם הטית את הדין אתה מזעזע את העולם שהוא אחד מרגליו". על כן עשיית המשפט מלווה את עם ישראל משחר ההיסטוריה שלו, קודם מתן תורה, כבר אצל אבינו אברהם נאמר: "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו ... לעשות משפט וצדקה" (בראשית יח יט). וכן בצאת ישראל ממצרים בבואם למרה, קודם מעמד הר סיני, נאמר (שמות טו כה): "שם שם לו חוק ומשפט". וכך אח"כ בבוא יתרו למחנה ישראל הוא מוצא את משה יושב ושופט את העם מן הבוקר ועד הערב (שם יח יג). התורה עצמה, לאחר מתן תורה, מקדישה למשפט לא רק את פרשת משפטים אלא מקומות נוספים עם מצוות והלכות.

מערכת משפטית תקינה, אמתית ונכונה, אינה תלויה רק בחוקים שעל פיהם דן השופט, אלא לא פחות מכך היא תלויה באישיותו של השופט ודרך ההתנהלות שלו. במסכת שבת (נו א) מציגה הגמרא בפנינו שני מודלים של שופטים, האחד חיובי וראוי לחיקוי, והשני שלילי ופסול מיסודו. שניהם דנו לפי דין תורה אך ההבדל ביניהם היה בהתייחסות לתפקיד השיפוטי. האחד של שמואל הנביא: "שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם. שנאמר: 'והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל". שמואל ראה בתפקיד השיפוטי שליחות ולא מקור של פרנסה, וכך אנו שומעים מדבריו אל העם: "את שור מי לקחתי ואת מי עשקתי, את מי רצותי ומיד מי לקחתי כופר ואעלים עיני בו ואשיב לכם". ועל שאלתו זו של שמואל משיב העם: "לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד איש מאומה". והנה שמואל לא רק שאינו הופך את הדיינות למקור פרנסה אלא תורם לה מזמנו וממרצו, אין הוא ממתין עד שבעלי דינים יטריחו עצמם לבוא אליו אלא הוא מקדים וסובב בכל ערי ישראל וממציא עצמו אצל בעלי הדין לשפוט את ישראל.

ההיפך לשמואל היו בניו שהכתוב מעיד עליהם: "ולא הלכו בניו בדרכיו". ואע"פ שפשוטו של מקרא מאשים אותם בנטייה אחר הבצע, לקיחת שוחד והטיית משפט, רואים חכמים, (שם) את חטאם לא במקח שוחד והטיית דין, כלומר לפי חז"ל הם דנו לפי דין תורה, אלא שהכישלון שלהם היה בדרך שבה ניהלו את המשפט. ולמרות שלבניו של שמואל הייתה הדוגמא האישית של אביהם, הם כשלו בתפקידם בגלל רדיפת הבצע וראו במקצוע הדיינות לא שליחות ושירות לציבור אלא קריירה ומקצוע מכנים. על כן היתה המערכת המשפטית שלהם מסורבלת ובלתי מתחשבת, "ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהן". כישלון מערכת משפטית אינו תמיד בפסקי הדין. גם אם הפסק הוא נכון אבל הדיין אינו מתייצב בזמן לדיון המשפטי, מלבד חילול השם שיש בדבר, ועינוי הדין, יתכן שיש בהתנהלות זו גזל שהוא פוסל את האדם מלהיות דיין, ודיניו אינם דין. על כן הקפידה התורה לא רק על פסקי הדין היוצאים מבית הדין אלא גם על הדרך שבה מנהלים הדיינים את מערכת המשפט. ■

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שוויית חורף
האם מותר לי כילדה ללבוש בגדי גבר לצורך תחפושת של פורים?
האם לצורך גלישה מותר לי ללבוש מכנסי סקי?...
המשך בעמי 2

תביעה לבעלות פרטית בארץ ישראל
ענייני המשפטים בפרשת משפטים עוסקים בדינים שבין אדם לחברו: דיני נזיקין, חבלות, שומרים, הלוואות ועוד...
המשך בעמי 3

סיפור לשבת
חלום ההצלה
סיון תש"ג. ר' אליעזר לנדא ז"ל הצליח לנטוש את אדמת פולין ולהגיע עם בני משפחתו לפרשבורג בירת סלובקיה...
המשך בעמי 3

שביבים
■ השבת אבידה בסיגריות
■ שמחת הט"ז
■ המלאך שענה אמן
■ הנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם
המשך בעמי 5

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

כמה שאלות שהגיעו למערכת באותו עניין:

שואלת נעמה ז. מרעננה (בת 8): בחג הפורים הקרוב ברצוני להתחפש ל'קאובי'. לצורך כך אני צריכה ללבוש מכנסיים ושאר בגדי גברים, וכן לשאת 'אקדח'. ורציתי לשאול האם מותר לי כילדה ללבוש בגדי גבר וכלי גבר לצורך תחפושת של פורים?

שואלת תקוה ר. מגני תקוה: סופת השלגים האחרונה שהייתה בחרמון והותירה 'תנאי שלג אירופאיים' עשתה למשפחתנו חשק ללכת לראשונה לעשות 'סקי' באתר החרמון. אולם ברצוני לשאול האם לצורך הגלישה מותר לי ללבוש מכנסי סקי?

שואלת דפנה ש. מרעננה: במשפחתנו נהוג תמיד 'לנצל' את חופשת הפורים לחופשת סקי באחד מאתרי הסקי ברחבי אירופה. כל שנה מתעורר הוויכוח האם מותר ללבוש לנשים מכנסי סקי, ומה הדין אם האישה לובשת חצאית מעל מכנסי הסקי?

תשובה:

נפסקה להלכה בשולחן ערוך[א] שאין לאישה ללבוש בגדי גבר ואין לגבר ללבוש בגדי אישה, ואף אם מדובר רק על בגד אחד בלבד.

המקור לאיסור זה הוא ממה שכתבה התורה בפרשת כי תצא[ב] 'לא יהיה כלי גבר על אישה ולא ילבש גבר שמלת אישה כי תועבת ה' אלוקיך כל עושה אלה'.

אולם נחלקו הפוסקים האם איסור זה תלוי בכוונה, או שאין חילוק בדבר, שהנה יש מהפוסקים[ג] שכתבו שאם אישה לובשת בגד של גבר לא כדי להתדמות לגבר, אלא רק כדי להגן על גופה בחמה מפני החמה ובקור מפני הקור - אין איסור בדבר, ויש חולקים[ד] וסוברים שאין הדבר תלוי בכוונת הלבישה, אלא כל שהתוצאה היא לבישת בגדי גבר על אישה ולהיפך - יש בזה משום איסור תורה של 'לא ילבש'.

נראה שאפשר לומר שהדעה המתירה היא העיקר להלכה[ה].

ובשנת תשל"ג כתב מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל תשובה[ו] מפורסמת בעניין לבישת מכנסיים ארוכות לבנות הלומדות בתיכון דתי כדי להרוויח שלא ילבשו חצאיות קצרות, והעלה להתיר בגדר **'הוראת שעה'** לבחור את **הרע במיעוטו** ולהתיר למנהל התיכון להורות לתלמידות ללבוש מכנסיים ארוכות עד שנצליח לחנכן ללבוש חצאיות צנועות, וביסס את היתרו על שלושה היתרים:

א) דעת המתירים הנ"ל שכל שאין כוונת הלבישה להתדמות לגבר אין בזה איסור 'לא ילבש'.

ב) מכנסי הנשים שונות הם ממכנסי הגברים ולכן אין הם בכלל 'כלי גבר'.

ג) מכיוון שנפוץ הדבר במקומותינו שנשים לובשות מכנסיים א"כ אין המכנסיים נחשבות יותר כ'כלי גבר'[ז].

אמנם בסוף דבריו הדגיש הגר"ע יוסף זצ"ל **שאין כאן היתר לכתחילה לבנות ישראל ללבוש מכנסיים**, שאף אם איסור 'לא ילבש' אין כאן מכל מקום **חוסר צניעות** יש כאן שאין זה לבוש צנוע לאישה עי"ש בדבריו, ורק באופן המדובר בשאלה בבחינת 'הרע במיעוטו' יש להעדיף את המכנסיים הארוכות על פני החצאיות הקצרות.

ומעתה נראה שגם בשאלת הגלישה בסקי עם מכנסי סקי, ההיתרים הנ"ל קיימים[ח] (וכאן הוא באמת 'מפני הקור') אולם יש להורות לאישה ללבוש חצאית מעל מכנסי הסקי הן מצד הלכות צניעות והן מצד הלכות 'לא ילבש':

מצד הלכות צניעות: כאמור לעיל אף אם אין איסור ברור של 'לא ילבש' מ"מ חוסר בצניעות יש כאן, ועל אף שמכנסי סקי שהן מכנסיים רחבות שאינן מהודקות לגוף בעיית חוסר הצניעות פחות חריפה, מכל מקום אם תלבש חצאית מעל המכנסיים הרי שהרווחנו כאן רווח גדול בהלכות צניעות שפחות יהיה ניכר צורת הגוף.

מצד הלכות 'לא ילבש': עיין בש"ך[ט] שכתב על ההיתר של לבישה מפני הקור שאין היתר זה מוכרח, ומכל מקום אם מדובר באופן שהאישה לבושה לגמרי בכל בגדיה בבגדי גבר, הדבר פשוט לאיסור עכת"ד, ואם כן בלבישת חליפת סקי שאין ניכר כלל שהלובשת היא אישה לא שייך ההיתר הראשון לפי דעת הש"ך, ולכן אם תשים חצאית מעל המכנסיים תהיה ניכרת בבגדיה שהיא אישה וההיתר יהיה שייך גם לפי דעת הש"ך.

והנה באשר לשאלה של חופשת סקי באירופה יש לבדוק ולברר שאין איסור בעצם היציאה מהארץ, וכל מקרה לגופו ואין כאן מקום להאריך בזה.

ובאשר לשאלה לעניין תחפושת של גבר לילדה בפורים: הנה נחלקו הפוסקים[י] האם יש איסור של 'לא ילבש' בתחפושת של גבר לאישה ולהיפך כשהדבר נעשה בפורים לשמחת פורים, וסברות שונות נאמרו לכאן ולכאן, והרמ"א[יא] כתב שהמנהג הוא כדעת המתירים, אך כבר כתבו גדולי הפוסקים[יב] שאין להתיר דבר זה ומכשולים רבים נגרמו עקב כך ואשרי מי שמבטל מנהג זה[יג], ובכלל ראוי לחנך את הילדים שלא להתחפש לתחפושות הלקוחות מעולמות הרחוקים מעולמה של תורה[יד].

א - יו"ד סימן קפ"ב סעיף ה'.
ב - דברים כ"ב.
ג - ב"ח יו"ד שם, והט"ז הביאו להלכה, וכן הש"ך שם הביא את דבריו אך סייג את דבריו עיין לקמן.
ד - ספר 'יד הקטנה' דף רע"ט עמוד ב'.
ה - שכך נקטו עמודי ההלכה, הב"ח, הט"ז והש"ך (הש"ך התיר רק אם מדובר בבגד אחד ולא בכל הבגדים - עיין לקמן) ועיין שו"ת אגרות משה יו"ד חלק ב' סימן ס"א שהתיר על פי זה לגבר לצבוע שערות לבנות לשחורות כדי להשיג משרה ובתנאי שאין בזה איסור 'אונאה'.
ו - שו"ת יביע אומר חלק ו' יו"ד סימן י"ד.
ז - עיין שו"ת 'מנחת יצחק' חלק ב' סימן ק"ח שלא ס"ל כל היתרים אלו.
ח - אולם עיין שו"ת מנחת יצחק שם שנקט שאין ההיתר של 'מפני הקור' שייך מפני ש'לא תגלוש ולא תלבוש' ורק בעת הקור כשהדבר הכרחי ואין אפשרות אחרת התיר הב"ח משא"כ בגלישה בשלג שיכולה לא לגלוש (ועי"ש שכתב שעצם הגלישה לא הוי מידת הנשים הצנועות) וסברא זו מבוארת בדברי הב"ח עצמו ביו"ד סימן קפ"ב לענין לבישת בגדי נשים מכח שמחת פורים או משתאות חתן וכלה עי"ש, אולם לענ"ד פעמים שיש לחלק ודו"ק, ועוד שמדברי הפוסקים שהתירו ללבוש 'כלי גבר' ו'שמלת אישה' בפורים מוכח דלא כסברא זו, ובשלמא בפורים יש לאסור משום המכשול העתיד לצאת מתוך השמחה פורצת הגבולות אך אין הדבר כן בגלישת סקי משפחתית, והדברים עדינים.
ט - יו"ד סימן קפ"ב.
י - עיין בדרכי משה סימן תרצ"ו מה שהביא בזה, וע"ע בב"ח יו"ד סימן קפ"ו, ובבאר הגולה על השו"ע שם ובמ"ב סימן תרצ"ו.
יא - סימן תרצ"ו.
יב - ב"ח ובאר הגולה לעיל הערה 9 ומ"ב על דברי הרמ"א בסימן תרצ"ו.
יג - ועיין במ"ב שם שמחלק בין בגד אחד לכל הבגדים.
יד - ועיין שו"ת 'מנחת יצחק' ח"ב סימן ק"ח שכתב שאיסור זה של 'לא ילבש' שייך גם בילדים, ולא מיבעיא אם הגיעו לחינוך שיש לחנכם למצוות התורה.

תביעה לבעלות פרטית בארץ ישראל

/ הרב תומר אנגלסמן

ענייני המשפטים בפרשת משפטים עוסקים בדינים שבין אדם לחברו: דיני נזיקין, חבלות, שומרים, הלוואות ועוד. בסוף רשימת המצוות הארוכה שבפרשה, אנו מוצאים את מצוות כיבוש ארץ ישראל והורשת הגויים ממנה, ככתוב: "כִּי אַתֶּן בְּיֶדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגֵרַשְׁתָּמוֹ מִפָּנֶיךָ. לֹא תִכְרֹת לָהֶם וְלֵאלֹהֵיהֶם בְּרִית. לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי".

לכאורה, המצוות של כיבוש ארץ ישראל והורשת האויב שייכות לתחום אחר לגמרי - תחום המצוות המוטלות על העם והציבור ולא לדינים שבין אדם לחברו שהם רוב רובה של פרשת משפטים. נראה, שבסמיכות הזאת רוצה התורה ללמד אותנו שאפילו בתוך קיום מצוות ה' לרשת את ארץ ישראל אל לנו להתעלם מעניינים הנוגעים לאנשים פרטיים, כמו בעלות של גויים על קרקעות שרכשו בארץ ישראל. כאז גם היום יש לברר את מעמדו של ערבי הטוען לבעלות על נחלה בארץ ישראל.

הדיון ההלכתי בשאלה זו מצוי בספרי הראשונים והוא מחולק לשני נושאים. הנושא הראשון קשור למיעוטים שנשארו בארץ לאחר שנכבשה על ידינו ומבקשים להישאר. כל הראשונים, למעט הרמב"ם [הלכות עבודת כוכבים פ"י הלכה ו'], פוסקים שיש לקבל את דרישתם. יש מהראשונים הדורשים כתנאי להישארותם של אותם גויים בארץ שיסלקו לחלוטין כל סממן של עבודה זרה ויקבלו על עצמם שבע מצוות בני נח (ראב"ד שם וחינוך מצות לא תעשה נ"א), אחרים סוברים שלא נאמר לגרש עובדי עבודה זרה בעמים שלא משבעת האומות, ולכן יכולים להישאר (רש"י ותוספות בגיטין מו), אך הרמב"ם סובר שאין מקבלים גר תושב בימינו, ולכן אם ידנו תקיפה יש לנשל אותם מהארץ מתוקף הציווי שבפרשתנו לגרש את יושבי הארץ.

הנושא השני קשור לפליטים שברחו מהארץ ורוצים לחזור לאדמותיהם בקיבוצים, ביפו, ברמת אביב ועוד... והוא קשור לקניין שנעשה במצב של מלחמה המביאה עמה בריחה מאדמות. הדין הוא, על פי מה שפסק הרשב"א (גיטין לח), שהוא קניין גמור ולכן אין מקום לתבוע בחזרה קרקעות שננטשו.

באשר לתשלום פיצויים כספיים לערבים שברחו, יש לדון האם נכון להשוות את דינם לדין שמצאנו שנהג ה' בגרגשי שפינה את הארץ מרצון, ומתואר שה' נתן לו באפריקה ארץ יפה במקום החלקים שנטש בארץ. כידוע, אנו מצווים ללכת בדרכיו של ה' וכבר הורה הרב שלמה גורן בספרו משנת הקמת המדינה (עמוד 66) שיש לתת פיצוי כספי לערבים שברחו מכאן במלחמת השחרור והוכיחו בעלות על נכסים בארץ.

סיפור לשבת

חלום ההצלה

/ הרה"ח יצחק ברבר, אשדוד

סיון תש"ג. ר' אליעזר לנדא ז"ל הצליח לנטוש את אדמת פולין ולהגיע עם בני משפחתו לפרשבורג בירת סלובקיה. אמנם יצא ר' אליעזר מגוב האריות, אך למרות זאת לא יצא ממקום סכנה, שכן ממשלת סלובקיה הייתה ממשלה אנטישמית ביותר. הם שיתפו פעולה עם הנאצים וברשעותם העבירו חמישים ושבע אלף יהודים שנשלחו למחנות ההשמדה בפולין. רבים היו אנשים שחבו את חייהם לר' אליעזר, שהוא זכה להצילם מגיא ההריגה, ואף בהצלת כ"ק מרן מהר"א זי"ע מבעלז ואחיו מהר"ם מבי לגוריה זי"ע. מרן הכיר לו טובה על כך והיה מזכירו לשבח.

ר' אליעזר רצה לעזוב כמה שיותר מהר את סלובקיה ולהגיע להונגריה שם עדיין חיו היהודים חיי רוגע ושלווה. בפרשבורג פגש את הגה"צ ר' מיכאל דוב וייסמנדל זצ"ל אשר ניסה לעשות רבות להצלת רבבות אלפי ישראל מצפורני הרשעים, וכששמע על תכניתו לעזוב את סלובקיה הבטיח לו לעמוד לצידו ולסדר עבורו נסיעה בטוחה להונגריה. ואכן נרתם ר' מיכאל דוב למשימה והצליח לרקום תכנית להעברת ר' אליעזר ובני משפחתו מסלובקיה להונגריה. "אין מילים בפי להודות לכבודו" אמר בהתרגשות ר' אליעזר לר' מיכאל דב, "הרי אינני שולט בשפה ההונגרית כלל וכלל, והחשש שכרסם בליבי היה כיצד אוכל לדבר עם הפקידים בתחנת הרכבת, איך אקנה כרטיסי נסיעה מבלי שיגלו כי יהודים אנחנו, עתה נגולה אבן כבדה מליבי". ור' אליעזר בירכו כי יבורך משמים בכל הברכות...

בתכנית שנרקמה היה על ר' אליעזר ובני משפחתו ללבוש

המשך בעמוד הבא...

בגדים שיסתירו את זהותם, מלווה גוי יבוא לפוגשם, עליהם יהיה לצעוד רגלית לילה שלם ברציפות בדרך לא דרך, וזאת כדי שלא יפגשו בדרכם שוטרים ממשטרת סלובקיה, ועם שחר עליהם להגיע לתחנת רכבת בעיר ג'יער שם עליהם לעלות לרכבת שתוביל אותם עד למדינת הונגריה, הרחק מגבולות סלובקיה. הם החלו את הצעדה הלילית כשפרקי תהילים על שפתותיהם, הדרך הייתה קשה ומפרכת אך נחישותם של הצועדים לעזוב את המדינה בה שהו העפיל על הכל, והם עברו את השלב הראשון בהצלחה ועם שחר הגיעו לתחנת הרכבת בג'יער. אך כאן ציפתה להם הפתעה נוראה, בתחנה עצמה ומסביב לה היו פרושים הרבה שוטרים שתפקידם היה לבלוש ולבדוק אם אין בין הנוסעים הרבים פליטים המנסים לברוח מהמדינה. הגוי שליווה את הקבוצה קיבל פיק ברכיים, פחד מילא את ליבו הוא פחד שיתפסוהו מסייע ליהודים להימלט מהמדינה שהעונש על כך הוא מוות, במילים קצרות ניגש אל ר' אליעזר והודיע לו במפתיע שלנוכח הסכנה הגדולה הוא נאלץ לעזוב אותם, ואיננו מוכן להמשיך את מסע ההצלה. דבריו נפלו על ר' אליעזר כרעם ביום בהיר, הוא ניסה לשכנעו שלפחות ידאג רק לקניית הכרטיסים ויראה לו את הרציף של הרכבת עליה צריכים לעלות, אך הגוי הסב פניו ובריצה מהירה, נעלם בין מאות האנשים שהסתובבו בתחנה. עתה נותרו ר' אליעזר ומשפחתו לבדם בתחנת הרכבת כשהם אינם יכולים לתקשר עם אף אחד, ומסביבם שורצים עשרות שוטרים ופקחים. זאת ידעו בברור כי באם יפלו לידיהם של השוטרים ויגלו כי יהודים הם המנסים להימלט מסלובקיה, מרה תהיה אחריתם והם יוחזרו לידי הגרמנים הנאצים. רעדה אחזה בכל בני המשפחה, ר' אליעזר לא ידע לשית עצות בנפשו. היה ברור לו כי עליו לעזוב את המקום במהירות האפשרית, אך ללא ידיעת מילה בשפה ההונגרית, כיצד ירכוש כרטיסים? ואף אם יצליח, כיצד ידע לא לעלות על הרכבת שתחזיר אותו ל... פולין, ואז הוא יחזיר עצמו במו ידיו אלתוך לוע הארי... ר' אליעזר התעשת, מהר נשא תפילה בדמעות מעומק ליבו אל בורא העולם שיושיעו בשעה קשה זו וישלח לו את עזרתו, ומתוך תפילה זו, הוא ניגב את דמעותיו וניגש אל הדלפק לקנות כרטיסי נסיעה. בהגיע תורו אמר לפקיד בגרמנית, כי מעוניין הוא לרכוש כרטיסים לרכבת הנוסעת להונגריה, אך הפקיד נתן לו להבין כי הוא אינו מבין אף חצי מילה מדבריו, ר' אליעזר שב אל בני משפחתו ואמר להם "הבה נבטח בבורא עולם, רק הוא יכול לעזור לנו" ובני המשפחה החלו לומר פרקי תהילים לישועה מיידית. לפתע, בעודם בזעקה אילמת בתפילה לישועה והצלחה ברגע כה קריטי, ניגש אליהם אדם תימהוני חבוש בכובע לבן לראשו, זקנו ארוך משתלשל מסנטרו, ועל פי בגדיו היה נראה כצייר. הוא ניגש לר' אליעזר החליף עימו מספר מילים, ולאחר מכן ניגש לדלפק. כעבור מספר דקות הוא חזר עם כרטיסים בידיו, ניגש אל הקבוצה ואמר להם "בואו אחרי". מבלי לדעת מהיכן נפל עליהם המלאך הגואל. הם הלכו בעקבותיו. הם נכנסו לאחד הרציפים, עלו לרכבת,התיישבו באחד הקרונות וגם הצייר המוזר התיישב יחד איתם, כדי להרגיעם ולא לעזוב אותם לבדם. הרכבת יצאה לדרכה, וכאשר יצאה מתחומי סלובקיה פנה הצייר התימהוני אל ר' אליעזר שעד עתה ישב ולא פצה את פיו "האם אתה הוא אליעזר לנדאז?" ר' אליעזר החוויר כסיד, "מי אתה ומהיכן אתה מכיר אותי?" והצייר מיהר להרגיעו "אל תירא, יהודי אני כמוך".הביט ר' אליעזר על היושב ממולו כשהוא חושב האם אמת בפיו? ואולי ח"ו... "הירגע" חייך הצייר אל ר' אליעזר, "שמי עמרם געשטנר ומתגורר אני בנייפסט שבהונגריה. אינני צייר כפי המראה החיצוני שלי, חסיד בעלז אנוכי אך כיוון שרציתי להסתיר את זהותי היהודית התחפשתי לצייר, כי דרך הציירים לגדל את זקנם ובכך לא נאלצתי לגלח את זקני. הורי ז"ל התגוררו בעיירה ג'יער ומנוחתם בבית החיים במקום מגורם. היום חל היארצייט של אבי ז"ל וכל שנה הייתי עולה ומשתטח על קברם, אך בשנה זו כאשר בחוצות משתוללת מלחמה, חשבתי לעצמי שהפעם לא אסע לסלובקיה להשתטח על קברו של אבי בג'יער. אתמול בלילה לאחר שנרדמתי הופיע בחלום הרבי מבעלז מרן מוהר"א זי"ע והוא אמר לי "עמרם, מחר יום היארצייט של אביך בג'יער, עליך להגיע לשם. כאשר תהיה בג'יער בתחנת רכבת תפגוש ביהודי בשם אליעזר לנדא יחד עם בני משפחתו. יהודי זה עשה הרבה להצלתי, מבקש אני ממך שתעזור לו". התעוררתי מהחלום וחשבתי "חלומות שוא ידברון". אך מאחר ולמחרת אכן חל יום יארצייט של אבי החלטתי שאכן הדברים נכונים ועלי לבצע את השליחות שהטיל עלי הרבי. נסעתי לג'יער השתטחתי על קברו של אבי ולאחר מכן נכנסתי לתחנת הרכבת ומיד הבחנתי בך ובבני משפחתך עומדים בהולים ומפחדים, הבנתי מיד כי אליכם נתכוון הרבי בחלום.והוא הפטיר "מודה אני לה' שזכיתי לקיים את רצון קודשו ובחסדיו המרובים מצאתי אתכם מיד והצלחתי להושיט לכם עזרה ברגע הקריטי בו הייתם". חלפו שעות רבות, והרכבת נעצרה. הצייר התימהוני לקחם אל ביתו שם נתן להם אש"ל מלא, ואירחם בכבוד ובהידור. כעבור מספר ימים עזבו ר' אליעזר ובני משפחתו את הונגריה ועלו לארץ הקדושה. ברגע הקשה עמד מרן מהר"א זי"ע לציידו ודאג לשלוח אליו מציל דרך חלום שיעזור להם לצאת מהמקום הנוראי בו שהו. "יהודי זה עשה הרבה להצלתי ועל כן מבקש אני ממך שתעזור לו".

שביבים / שאול שיך

השבת אבידה בסיגריות

/ הרה"ג ר' גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשת משפטים (שמות כ"ג, ד') כתוב: השב תשיבנו לו.

הסתפקתי: מי שמצא סיגריות, האם עליו לקיים את מצוות השבת אבידה, או שמא צריך להשמידם, הואיל ומזיקות לבריאות.

והגאון הגדול רבי יוסף ליברמן שליט"א ראש ישיבת "שומרי החומות", כתב לי וז"ל: כבר כתבתי בענין זה תשובה שנדפסה בשו"ת משנת יוסף (ח"י סימן קפ"ה) לגבי השבת טלפון שאינו כשר, ועיין עוד שם (בסימן ק"צ) לגבי מי שחטף מחברו קופסת סיגריות. - ולענ"ד ממון חברו אסור להזיק, והוא בגדר איסורי אכילה, אבל לא איסורי הנאה. לכן יקיים מצות עשה דהשבת אבידה, ויאמר לחברו הנני מחזירו לך אבל חסוך על חייך ואל תעשן.

וראה בזוה"ק (פ' ויצא קסד:) שרחל נענשה שציערה אביה בתרפים, וגנבתם רק להינצל מהם, שלא יגלו שברחו והיה מעכבם. הרי שגניבה גם לתועלת אסורה, וכן קי"ל בשו"ע (חו"מ סימן שמ"ח, א') עי"ש. ישנם עדיין קצת זקנים הרגילים בו וסיגריות אינם דומים למכשיר טלפון האסור, שהוא מזיק גמור לכולם, משא"כ סיגריות יש עדיין קצת זקנים הרגילים בו. (עכ"ל).

שמחת הט"ז

לביתו של רבי דוד בר שמואל בעל ה"טורי זהב" הגיע איש עני. הוא התחנן לתרומה של מטבע זהב אחת. הרב, שהיה מאוד עני, לא מצא אפילו פרוטה, ומטבע זהב? בוודאי שלא. אלא שמוכרחים לעזור לפונה! מה עשה? לקח את הגביע של שבת, ונתן לאיש המסכן. אמר לו: קח את הגביע הזה אל פרנס העיר, ותבקש ממנו שימשכן את הגביע תמורת שווי של מטבע זהב. אתה תשתמש במטבע, ואני בעתיד, אשחרר את המשכון. האורח הנדהם לא היה מסוגל לפצות פיו מרוב הפתעה. "מתי יחזור אליך הגביע?" התעניין האורח. השיב לו רבי דוד: בערב שבת אקבל את משכורתי וכך אוכל לפדות את הגביע. האורח נטל את הגביע של הרב, הביאו לקופת הגמ"ח של פרנס העיר, וביקש תמורת העירבון שבידיו לא אחד, אלא שני שקלי זהב! וכמובן קיבל. בסוף השבוע, שלח הרב שקל זהב בידי תלמידו, כדי לפדות את הגביע היקר. אמר הפרנס לתלמיד: תמורת הגביע של הרב נתנו לאיש שהיה כאן בתחילת השבוע, הלוואה של שני שקלים! לא נוכל להחזיר לך את הגביע בתמורת שקל אחד! התלמיד הזדעזע. האם העני ניצל את התמימות של הרב? הוא מיהר לביתו של רבי דוד וסיפר לו מה שקרה. והצדיק? כל כך שמח. פניו קרנו ממש! הוא הוציא מכיסו שקל זהב נוסף שיועד לצרכי הבית, ושלח את התלמיד לשלם לקופת העירבון. אמר הרב: זכות גדולה היא בשבילי. אותו אדם, היה כנראה זקוק בדחיפות לשני שקלי זהב. אלא שהוא כל כך התבייש לבקש. לכן ביקש ממני רק שקל אחד. אבל השמחה שלי עוד גדולה הרבה יותר. עכשיו אני שמח על זה שלא היה לי כסף לתת לו. כי אם היה לי כסף, כמה הייתי נותן לו? רק מטבע אחת. ועכשיו, דווקא בגלל שלא היה לי כסף, הוא קיבל ממני שתי מטבעות!! - - -

השבת הזו היא שבת של צדקות [שבת שקלים]. החל משבת זו מתחילה מערכת הגבייה הכלל ישראלית בעם היהודי. מראש חודש אדר (אשר יחול ביום ראשון ושני) הכריזו על המגבית הזו. לאיזה צורך גבו את הכספים? לשיפוץ כללי של בית המקדש. ולקרבנות ציבור.

המלאך שענה אמן

קבלה מופלאה קיבל על עצמו רבי חיים מוולוז'ין: לא להוציא ברכה מפיו אלא אך ורק אם יהיה מי שיענה 'אמן' אחריה. המעשה הבא אירע בשעת ליל מאוחרת, אחר חצות. רבי חיים שקד על תלמודו, ובגרונו חש יובש נורא. הוא קם וביקש לשתות, אלא שבשעת לילה זו כבר נמו כל בני הבית את שנתם ולא היה בנמצא מי שיענה אמן אחר ברכת 'שהכל'. רבי חיים התייסר בצימאונו רגעים ארוכים. להעיר את אחד מבני הבית כדי שיענה אמן על ברכתו - כלל לא עלה על דעתו, אולם מצד שני, צימאונו הכביד עליו ללא נשוא. לפתע פתאום נשמעו נקישות רפות על הדלת. רבי חיים ניגש ופתח, ואחד מתלמידיו ביקש להיכנס אל הקודש פנימה. הבחור ביקש לשוחח עם רבו אודות פשט מוקשה בסוגיית הגמ', ורבי חיים שמח בכפלים. הוא נטל את כוס המים בידיו, ברך 'שהכל', ולאחר שהבחור ענה 'אמן' לגם מהמים לרוויה ובירך ברכה אחרונה. לאחר מכן פשט לבחור כל ספקותיו, וכעבור שעה ארוכה ליווה את הבחור אל הדלת, כשהוא מודה לו על שסייע בידו להרוות צימאונו. ויהי למחרת, ורבי חיים ניגש בשנית אל הבחור, כדי להודות לו על הטובה שגמל עמו בליל אמש, כאשר נקש על דלת ביתו וזיכהו לברך ולשתות. אולם על פני הבחור עלתה תמיהה רבתי, "אני? באתי לבית הרב בלילה?! אימתי היה הדבר?!" חיש מהר נודע דבר הסיפור, והכל שחו בהתרגשות אודות ביקורו הלילי של אליהו הנביא, לו זכה רבי חיים עקב קבלתו המופלאה. אך לאמתו של דבר, העניין כולו אינו תמוה, כיוון שרבי חיים עמד בעקשנות על רצונו לברך רק אם מאן דהוא יענה 'אמן' על ברכתו, ומן השמים סייעו בידו וזימנו לו מי שיענה אחריו. אפשר שהיה זה אליהו הנביא בכבודו ובעצמו, או שליח שמימי אחר שהתלבש בדמות אותו בחור על מנת לסייע בידי הרב (דרך עץ החיים).

הנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם

במסכת בב"ק (מו, ב) למדו מהכתוב הזה שהמוציא מחברו עליו הראיה, מי שהוא בעל דברים שתובע את חברו יגש אל הדיינים להביא ראיותיו.

צריך להבין: מדוע אמר להם משה את הדין הזה שהמוציא מחברו עליו הראיה כשמינה את אהרן וחור לדיינים בעלותו להר, וכי בזמן שמשה דן את ישראל בעצמו לא חל הכלל הזה שהמוציא מחברו עליו הראיה?.

אכן, לפי הנאמר בגמרא בראש השנה (כא, ב) שמשה רבנו דן את ישראל בלא עדים אלא ברוח קדשו, שהייתה השכינה אומרת לו מיד

מי החייב ומי הזכאי, אתי שפיר. שבאמת אצל משה רבנו לא משכח״ל אף פעם דינא של המוציא מחברו עליו הראיה, שמעולם לא הוזקק לראיות, השכינה היא שהעידה לו מי הוא החייב ומי הוא הזכאי.

לכן, כשעלה להר ומינה את אהרן וחור לדיינים, אז לימדם את הדין הזה שהמוציא מחברו עליו הראיה (דברי שאול). ■

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il